

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

2/2023

ročník/volume 33

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 5

Typ článku/Type of article: informácia/information

Strany/Pages: 72 – 74

Dátum vydania/Publication date: 15. apríl 2023/April 15, 2023

Informácia/Information

**OSVEDČENÉ PRAKTIKY PRI SČÍTANÍ OBYVATEĽSTVA EÚ
V MEDZINÁRODNOM KONTEXTE**

**BEST PRACTICES ON EU POPULATION CENSUS
IN AN INTERNATIONAL CONTEXT**

Konferencia s názvom **BEST PRACTICES ON EU POPULATION CENSUS IN AN INTERNATIONAL CONTEXT** sa konala 17. – 18. novembra 2022 v Bukurešti. Cieľom bolo poskytnúť fórum pre národné štatistické úrady, aby mohli prezentovať, diskutovať a vymieňať si získané poznatky z národných sčítaní obyvateľstva v roku 2021. Diskusie prebiehali za účasti národných špecialistov a špecialistov z iných štátov EÚ ale aj mimo EÚ, ako aj medzinárodných účastníkov.

Zdroj: <https://conrena.statisticsevents.ro/wp-content/uploads/2022/11/20221117-5.jpg>

Počas dvoch dní vystúpilo so svojimi príspevkami viacero krajín. Prvý deň v úvodnom bloku si kolegovia z rôznych krajín zdieľali skúsenosti a odporúčania pre budúce sčítania obyvateľov, domov a bytov. Počas sčítania v Poľsku, ktoré prebiehalo od 1. 4. 2021 do 30. 9. 2021 sa obyvateľom sprístupnilo online samosčítanie. Digitalizácia sčítania, ktorá sa začala v roku 2011 a ktorá sa plne implementovala v sčítaní v roku 2021, sa ukázala ako vynikajúce riešenie na náhodné udalosti (napr. Covid-19), ktoré vylučujú priame kontakty. Rovnako to bolo aj na Slovensku. Ak by neexistovala táto metóda zberu údajov, Poľsko by pravdepodobne muselo posunúť dátum sčítania. V Maďarsku prebehlo sčítanie len nedávno, online sčítanie bolo dostupné od 1. 10. 2022 do 19. 10. 2022. Obyvatelia mali možnosť dosčítať sa ešte v priebehu novembra. V dotazníku sa vyskytovalo mnoho otázok, ktoré sa sformulovali nad rámec povinných otázok EÚ. Zisťovali sa napríklad prípadné zdravotné znevýhodnenia, jazykové znalosti či digitálna gramotnosť. Prvé predbežné výsledky sú plánované na máj 2023 a konečné údaje majú byť zverejňované od septembra 2023. Aj v Rumunsku bolo sčítanie pre pandemickú situáciu odložené. Referenčný dátum bol stanovený na 1. 12. 2021. Online sa samosčítalo 43 % obyvateľov (od 14.

3. do 27. 5. 2022). Na základe e-mailu dostal obyvateľ správu s odkazom na svoj vlastný dotazník. Referenčnej osobe bol pridelený dlhší dotazník, ktorý obsahoval časť informácií o byte a dome a časť o osobných informáciách. Ostatní členovia domácnosti dostali len časť dotazníka týkajúcu sa osobných informácií. Spojením CAWI¹ a CAPI² sa v Rumunsku dosiahlo sčítanie 93,1 % obyvateľov. Kolegovia z rumunského štatistického úradu vyjadrili aj dôležitosť štatistického vzdelávania a komunikačnej stratégie, ktoré definovali ako nevyhnutné pri súčasných obavách obyvateľstva, ich nedôvere a pri vznikajúcich falošných správach o sčítaní.

V druhom bloku boli prezentované príspevky o využívaní administratívnych zdrojov dát pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov. Sčítanie na základe registrov je metóda vytvárania údajov štatistickým prepájaním existujúcich administratívnych a štatistických zdrojov údajov bez použitia sčítania v teréne. V Slovinsku bolo sčítanie 2021 už štvrtým registrovým sčítaním, s referenčným dátumom 1. 1. 2021. V porovnaní s tradičným sčítaním v teréne má metóda registra mnohé výhody pre celú spoločnosť, napr. značné rozpočtové úspory, väčšiu kontrolu kvality vo všetkých fázach procesu a zníženie subjektívneho vplyvu na údaje. V Českej republike bol referenčným dňom sčítania 26. 3. 2021. Kolegovia prezentovali aj spôsoby, akými sa spájali jednotlivé záznamy a samotná metóda *Signs of Life* t. j. *známky života* alebo skrátene *SoL*. Daná metóda predstavovala výzvu pre krajiny v procese prechodu od tradičného ku kombinovanému sčítaniu. V ďalšom vstupe kolegovia z Grécka informovali o histórii sčítaní. Pri sčítaní 2021 používali údaje z administratívnych zdrojov ako prostriedok na kontrolu a doplnenie chýbajúcich hodnôt hlavných demografických charakteristík obyvateľstva. Predpokladom je, že budúce sčítania sa budú čoraz viac zakladať na administratívnych zdrojoch a naďalej sa bude spolupracovať so správcami administratívnych zdrojov údajov s cieľom zvýšiť kvalitu údajov.

Geografia je čoraz viac uznávaná ako kľúčová pre prakticky všetky národné štatistické systémy. Geografické informačné systémy (GIS) poskytujú štruktúru na zber, spracovanie, agregovanie, správu, analýzu, výmenu a šírenie údajov. V úvode bloku o dôležitosti GIS sme vystúpili s prezentáciou za Slovenskú republiku o koncepte územnej prípravy a jej jednotlivých fázach. Informovali sme tiež o šírení geopriestorových údajov, ktoré sú súčasťou prezentácie údajov prostredníctvom interaktívnych online webových máp. Portugalskí kolegovia predstavili zaujímavosti o databáze obyvateľstva, ktorá bola základným prvkom projektu sčítania administratívnych údajov. Pozostávala z obyvateľstva s bydliskom v Portugalsku a zahŕňala súbor geografických, demografických a sociálno-ekonomických charakteristík. Priestorové informácie v reálnom čase boli rozhodujúce aj pre sčítanie v Írsku. Geopriestorové údaje sa používali na plánovanie sčítania pred kampaňou v teréne, pridelenie zdrojov, pri otázke kvality a riešenia problémov počas kampane v teréne. Zároveň umožňovali rýchlo reagovať na nepredvídateľné udalosti. Integrácia štatistických a geopriestorových údajov sa stala významným spôsobom šírenia nových poznatkov.

Druhý deň sa začal štvrtým blokom zaoberajúcim sa štatistickými kontrolami a metódami zverejňovania výsledkov. Predstavili sa metódy targeted record swapping

¹ CAWI – Computer Assisted Web Interviewing – online metóda zberu dát prostredníctvom webového formulára.

² CAPI – Computer Assisted Personal Interviewing – metóda zberu dát prostredníctvom osobného dopytovania pomocou počítača.

(cielená výmena záznamov) a cell key method (metóda bunkového kľúča) aplikovateľné na mikroúdaje. Výhodou targeted record swapping metódy by mala byť jej jednoduchá použiteľnosť. Zakladá sa na použití minimálneho počtu záznamových swapov s cieľom minimalizovať riziká merania a maximalizovať konzistentnosť na vyšších úrovniach agregácie.

Piaty blok bol zameraný na tému moderných metód šírenia údajov. Náklady a úsilie spojené s uskutočnením sčítania sú dobre využité len vtedy, ak z nich existujú výstupy, ktoré umožňujú užívateľom kvalitne využívať informácie. V Spojenom kráľovstve prebehlo zverejňovanie výsledkov interaktívnou formou. Prvé výsledky boli vyzdvihnuté ako mimoriadne užitočné a zaujímavé. Vytváranie a poskytovanie údajov na základnej územnej úrovni je povinnosťou, ktorá slúži aj pre obce a iné verejné inštitúcie. V Rumunsku bude diseminácia výsledkov prebiehať v rôznych fázach prostredníctvom viacerých prostriedkov. Sčítanie obyvateľov 2021 v Rumunsku malo tiež za úlohu zabezpečiť kontinuitu historických dát o dôležitých demografických ukazovateľoch až po úroveň obce ako základňu dokumentácie na vykonávanie rozvojových programov a akcií pre miestne komunity v rámci národného plánu obnovy a odolnosti a operačného programu 2021 – 2027.

Posledný, šiesty blok, sa venoval aspektom správ o kvalite. Od roku 2018 bolo sčítanie v Taliansku založené na štatistickom registri obyvateľstva a doplnené dvomi výberovými zisťovaniami. V roku 2020 sa však prieskumy zrušili z dôvodu pandémie COVID-19. Na výpočet počtu obyvateľov do roku 2020 sa použili administratívne zdroje údajov a metóda *SoL* na odhad chýb v počte obyvateľov, čo výrazne prispelo ku kvalite dát. Napríklad v Spojenom kráľovstve boli na najnovšie sčítanie po prvýkrát prizvané ostatné inštitúcie, aby spolupracovali na otázke kvality údajov. Poskytol sa im včasný prístup k dátam pred uverejnením a mohli upozorniť na akékoľvek nezrovnalosti s údajmi, ktoré by bolo potrebné ďalej preskúmať. V roku 2018 bola u nich zriadená aj kontrolná komisia pre metodické zabezpečenie. Blok o kvalite a zároveň celú konferenciu zakončili kolegovia z Rumunska. Informovali o potrebe kvality vo všetkých fázach sčítania, pri jeho navrhovaní a organizácii. Rovnako dôležité je prihliadať na kvalitu pri zbere dát, ich spracovaní a validácii a pri šírení výsledkov.

Mgr. Dominika MIŠÁNIOVÁ
Mgr. Lucia VANIŠOVÁ

Autorky pracujú v oddelení sčítania obyvateľov, domov a bytov a prierezových štatistik Štatistického úradu SR.